

МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ И НАУКУ

БИРО ЗА РАЗВОЈ ОБРАЗОВАЊА

Наставни програм

ИСТОРИЈА

за I годину

Гимназијског образовања

Скопље, 2025. година

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О НАСТАВНОМ ПРОГРАМУ

Наставни предмет	Историја
Врста/катерорија наставног предмета	Обавезни
Година учења	I (прва)
Теме/области наставног програма	<ul style="list-style-type: none"> • Основи историје, цивилизације и државности • Религија, идеје и моћ • Повезивање света кроз историју • Ратови, конфликти и борбе за слободу • Историја и савремени свет
Број часова	2 часа недељно /72 часа годишње
Опрема и средства	<ul style="list-style-type: none"> • Дигитални паметни (смарт) уређаји. • Уџбеник. • Енциклопедије, речници, историјски атлас, збирке историјских извора, стручни уџбеници и монографије из историје. • Историјске карте за све периоде светске историје (праисторија, стари век, средњи век, нови век и најновији век). • Илустровани материјал, хамер, флипчарт, маркери, компјутер, ЛЦД пројектор. • Документарни, играни и анимирани филмови о: <ul style="list-style-type: none"> - праисторији, древним цивилизацијама, средњем веку, новом веку и најновијем веку, хронолошке табеле, светској културној баштини, Медитеранском мору, светским чудима антике, археолошким налазиштима, светским историјским музејима, организацији власти, културно-историјском наслеђу средњег века, хришћанству, исламу, јудаизму, цркви, манастирима, џамијама, синагогама, средњовековним градовима, хуманизму и ренесанси, школама, универзитетима,

	<p>географским открићима, научним проналасцима, револуцији у XIX и XX веку, ратовима кроз историју, ратним злочинима, међународним споразумима, међународним организацијама, економским променама, расту светске популације, епидемијама, природним катастрофама.</p>
Норматив наставног кадра	<p>Наставу из Историје у I (првој) години гимназијског образовања може изводити лице које је завршило:</p> <ul style="list-style-type: none">• дипломирани професор историје, ниво квалификација VI A по МРК и најмање 240 кредита према ЕКТС или завршен VII/1 степен• дипломирани историчар, ниво квалификација VI A по МРК и најмање 240 кредита према ЕКТС или завршен VII/1 степен• дипломирани професор историје са наставном смером археологије, ниво квалификација VI A по МРК и најмање 240 кредита према ЕКТС или завршен VII/1 степен

РЕЗУЛТАТИ УЧЕЊА

Тема: **ОСНОВИ ИСТОРИЈЕ, ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ И ДРЖАВНОСТИ**

Укупно часова: 12

Резултати учења:

Ученик/ученица ће бити способан/способна да:

1. Објасни повезаност између прошлости и садашњости и истакне корист од проучавања историје.
2. Објасни начин на који историја проучава прошлост.
3. Описно реконструише свакодневни живот људи у праисторији и древним цивилизацијама.
4. Описује живот и развој првих људских заједница и настанак првих држава.
5. Идентификује друштвене, економске и културне карактеристике древних цивилизација.
6. Разуме значај континуитета цивилизација за развој човечанства.
7. Објашњава улогу урбане револуције у развоју првих градова.
8. Анализира основне карактеристике државних уређења: монархије и републике.
9. Објашњава и повезује узроке и последице распада древних цивилизација.
10. Вреднује значај демократије у функционисању античких и савремених друштава.

Ученик/ученица ће:

1. Вредновати значај историје у односу на разумевање садашњости и прилагођавање будућности.
2. Развијати свест и поштовање према значају културне баштине древних цивилизација у развоју савременог света.

Садржаји (и појмови):

- **Историја као наука**
(историја, историографија, прошлост, хронологија, време, простор, периодизација, праисторија, историјски периоди, временски интервал)

Стандарди за оцењивање способности ученика у следећим аспектима:

- Дефинише појам историја и објашњава разлику у односу на историографију;
- Препознаје прошлост као предмет историје;
- Набраја и разликује историјске периоде;
- Објашњава значај хронологије, времена и простора;

	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава разлоге за периодизацију; • Израчунава временски интервал; • Анализира сличности и разлике између периода; • Процењује зашто је важно изучавати историју; • Вреднује значај историје у односу на садашњост и будућност;
<ul style="list-style-type: none"> • Како проучавамо прошлост? (археологија, историјски извори, доказ, чињеница, наратив, интерпретација, реконструкција, контекст, стереотип, анахронизам) 	<ul style="list-style-type: none"> • Препознаје и класификује врсте историјских извора (писани, материјални, усмени, аудиовизуелни); • Објашњава значај археологије у проучавању материјалних извора прошлости; • Објашњава процес од историјског извора до реконструкције историје; • Идентификује чињенице, доказе и наративе у историјским изворима; • Упоредује историјске изворе различитих врста и временских периода; • Анализира утицај контекста на историјску интерпретацију; • Анализира улогу и везу између чињенице, доказа, наратива и интерпретације; • Препознаје и критички анализира стереотипе и анахронизам у историјском писању; • Оцењује утицај различитих интерпретација на разумевање прошлости; • Вреднује улогу историчара у реконструкцији и тумачењу историје.
<ul style="list-style-type: none"> • Почеци цивилизације (Месопотамија, Египат, Индија, Кина, Финиција, реке, иригациони системи, монументалне грађевине, друштвена хијерархија, писмо) 	<ul style="list-style-type: none"> • Наводи најзначајније древне цивилизације и лоцира их на карти према њиховом географском положају; • Објашњава везу између великих река и развоја првих цивилизација; • Објашњава значај иригационих система за пољопривреду и опстанак становништва; • Објашњава улогу монументалних грађевина (пирамиде, зикурати) у религијском и политичком животу; • Објашњава функцију и значај различитих врста писма (идеографско и фонетско) у организовању живота у древним цивилизацијама. • Разликује друштвене слојеве у првим цивилизацијама и повезује их са концептима својине и хијерархије;

	<ul style="list-style-type: none"> • Упореджује цивилизације према друштвеној, економској и културној структури. • Препознаје и вреднује трајне доприносе цивилизација, као што су писмо, уређење, право и уметност; • Процењује зашто се древне цивилизације сматрају темељем даљег развоја човечанства.
<ul style="list-style-type: none"> • Урбана револуција и град као центар моћи (град, цивилизација, рани урбани центри (Вавилон, Ур, Мемфис), друштвени слојеви, елита, администрација, закон, подела рада, трговина) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава значај географског положаја древних градова у односу на њихову политичку и економску улогу; • Објашњава развој града као центра моћи и организације; • Описује функцију администрације, елите и закона у управљању урбаним животом; • Објашњава значај трговине и поделе рада за економски напредак древних градова; • Разликује друштвене слојеве и описује организацију друштвене хијерархије у древним урбаним заједницама; • Упореджује различите урбане средине према њиховој културној, економској и друштвеној структури; • Процењује значај урбане револуције за појаву сложенијих друштава; • Вреднује потребу за заједничким животом људи у прошлости и данас; • Вреднује улогу древних градова као претходника савремених урбаних друштава.
<ul style="list-style-type: none"> • Живот у првим државама (држава, власт, закон, институције, друштвена улога, својина, занимања, робови, порез, свакодневни живот) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава значај државе као облика политичке организације у друштву; • Објашњава улогу институција, закона и власти у уређењу живота у првим државама; • Описује свакодневни живот људи у првим државама кроз њихова занимања, обавезе и услове живота; • Анализира везу између својине, пореза и друштвеног положаја људи; • Анализира улогу робова и њихов допринос економији и функционисању државе;

	<ul style="list-style-type: none"> • Разликује друштвене улоге (владари, војници, свештеници, пољопривредници, занатлије, робови) и повезује их са њиховим правима и обавезама; • Вреднује улогу закона и институција у обезбеђивању реда и стабилности; • Процењује утицај социјалне неједнакости на свакодневни живот различитих друштвених група; • Вреднује појаву државе као кључни корак у историјском развоју друштва.;
<ul style="list-style-type: none"> • Стара Грчка: Демократија у Атине и политичко уређење Спарте (полис, грађани, демократија, гласање, еклесија, Солон, Перикле, олигархија, герусија, ефори) 	<ul style="list-style-type: none"> • Описује појаву полиса као карактеристичног облика државне организације у Старој Грчкој; • Објашњава улогу грађанина у политичком животу полиса у Старој Грчкој; • Прати развој атинске демократије кроз реформе Солона и Перикла; • Идентификује кључне институције атинске демократије; • Објашњава структуру власти у Спарти; • Упоредује политичка уређења Атине и Спарте по начину владавине, учешћу грађана у институцијама; • Вреднује појаву демократије у Атине као темељ каснијег развоја демократских идеја у Европи.
<ul style="list-style-type: none"> • Римска република (Рим, република, сенат, конзули, магистрати, вето, патриције, плебејци, право, браћа Граси) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава географски и историјски исход Рима и њихов значај за настанак Републике; • Описује процес стварања Римске републике и њено политичко уређење; • Објашњава значај сената, конзула и магистрата у функционисању Републике; • Објашњава однос између патриција и плебеја и борбу за политичка права; • Објашњава значај права и институције вета у заштити интереса плебеја; • Анализира реформе браће Граса и њихов утицај на стабилност Републике; • Упоредује политичке системе Римске републике и атинске демократије у погледу учешћа грађана и институционалне структуре; • Вреднује Римску републику као основу за каснији развој права и политичких система у Европи;
<ul style="list-style-type: none"> • Империје у антици 	<ul style="list-style-type: none"> • Описује неке од значајнијих античких империја, њихове територије,

(монархија, царство, империја, примогенитура, поданици, Ахеменидско царство, Империја Александра III Македонског, Римско царство, Октавијан Август)

владаре и центре моћи;

- Објашњава разлику између појмова монархија, царство и империја.
- * Описује хијерархију власти и однос између владара и поданика у античким империјама;
- Упореди начине владавине, проширење и одржавање власти у различитим античким империјама;
- Анализира узроке успона и распада империја и њихове унутрашње слабости;
- Процењује улогу војних освајања и културне размене у обликовању империја;
- Вреднује значај античких империја у историјском развоју Европе и Азије.;

Примери активности:

Израда хронолошких табела које приказују:

- Појаву првих цивилизација, држава и писама;
- Кључне догађаје у развоју првих држава.

Израда и означавање историјских и немих карата које показују:

- Локације античких држава;
- Распрострањеност античких империја и кључне битке.

Квиз:

- Тема: „Старе цивилизације“ (локација, становништво, природни услови, писма, владари, уређења, грађевине, културна достигнућа, техничка открића).

Класификација и кратка презентација (групни рад или рад у паровима):

- Историјски извори по врсти и анализа њихове улоге у истраживању;
- Различите врсте писама, њихов настанак у времену и простору и утицај на савремена писма;
- Историјски догађаји подељени према периодизацији (стари век, средњи век, нови век, најновији век).

Истраживање и критичко размишљање:

Индивидуално истраживање путем интернета о питању:

- „Која је корист од изучавања историје?“ при чему ученици идентификују кључне карактеристике историографије (селекција извора, анализа, интерпретација, повезаност са садашњошћу);
- Истраживање различитих извора о истом догађају ради разликовања чињеница од ставова или интерпретација;
- Анализа историјских алтернатива: „Шта би било да...?“ сценарији за догађаје из историје старог века (нпр. шта би било да Александар III Македонски није умро млад и да је наставио експанзију?).

Визуелизација и креативна продукција:

Израда паноа на тему:

- „Како историчари састављају слику прошлости?“ комбиновањем извора, чињеница, контекста и интерпретације.

Дискусије и аргументовани ставови о темама:

- Догађаји пресудног значаја за историју човечанства;
- Утицај природних услова и географског положаја на развој древних цивилизација;
- Фактори који су допринели успону и распаду империја;
- Да ли победници увек пишу историју?

Компаративна анализа

- Тема: Упоредивање државних уређења: монархија и демократија;
- Тема: Свакодневни живот у прошлости и данас – сличности и разлике.

Живот с прошлошћу

- Истраживање и презентација културне баштине антике (предмети, идеје, обичаји) са применом или симболиком у савременом друштву.

Актуелизација историје

Дискусија:

- „Зашто и како је демократија постала доминантно државно уређење у савременом свету?“, са освртом на идеје слободе, грађанства и учешћа;
- Анализа савремених примера стратегија сличних римској тактици „подели па владај“, уз етичку дискусију.

Улога личности у историји

- Анализа позитивних и негативних аспеката политичког деловања Гаја Јулија Цезара као личности која симболизује прелазак из

Републике у Империју у римској историји.

Критичко историјско размишљање и решавање проблема

- Разликовање чињеница и интерпретација у историографији кроз анализу текстова и извора;
- Анализа континуитета и промена код античких цивилизација: који аспекти (власт, писмо, религија) су најдуже опстали и зашто;
- Дискусија: шта представља историјски доказ и како се проверава његова веродостојност.

Симулација:

- Ученици симулирају сусрет Александра III Македонског са делегацијама различитих покорених народа. Сваки тим представља културу свог народа. Александар одлучује како ће их интегрисати у своју империју.

Такмичење за најбољи есеј на тему:

- Како нам проучавање прошлости помаже да разумемо садашњост?
- Процес настанка првих држава и појава власти код примитивних заједница.
- Ако сам живео у древној цивилизацији, ко бих желео да будем и зашто?

Тема: **РЕЛИГИЈА, ИДЕЈЕ И МОЋ**

Укупно часова: 19

Резултати учења:

Ученик/ученица ће бити способан/способна да:

1. Разуме улогу веровања и религија у формирању концепата моћи у друштвима старог и средњег века.
2. Идентификује сличности и разлике између хришћанства и ислама.
3. Објасни улогу цркве у историјском развоју европских народа.
4. Описује функционисање и друштвену структуру феудалног друштва.
5. Објасни утицај ренесансе и просветитељства у формирању нових концепата моћи у средњем и новом веку.
6. Анализира улогу реформације у европској политичкој историји и развоју капиталистичког друштвеног уређења.
7. Евалуира значај Француске револуције у односу на укидање феудализма и реализацију идеја о националној држави.
8. Вреднује утицај Америчког рата за независност на даљи развој човечанства.
9. Упоредује структуру моћи и функционисање теократских, апсолутистичких и националних држава

10. Објашњава процес настанка нација и националних држава и евалуира њихов значај у савременом свету.

Ученик/ученица ће:

1. Вредновати улогу религиозног и научног светоназора у формирању савремених идеја о слободи, људским правима и разуму.
2. Развијати поштовање према личностима које су биле покретачи кључних идеја у развоју човечанства у средњем и новом веку.

Садржаји (и појмови):

- **Веровања и религије кроз историју**
(религија, мит, политеизам, монотеизам, јудаизам, христијанство, ислам, будизам, свештенство, свет текст, теократија, храм)

Стандарди оцењивања способности ученика у следећим аспектима:

- Именује основне верске системе (политеизам, монотеизам) и наводи главне религије у старом и средњем веку;
- Описује основе религијских учења (јудаизам, хришћанство, ислам, будизам), њихове свете књиге и обреде;
- Објашњава процес настанка, ширења и институционализације религија у различитим историјским и географским контекстима;
- Препознаје религијски синкретизам и утицај старијих религија на касније;
- Упоредује религије у погледу њихових етичких порука, светоназора и става према власти;
- Анализира однос између религије и државне власти, посебно у случајевима теократије, божанске легитимности или сукоба религије и политичке моћи;
- Процењује значај религија у историјском развоју народа старог и средњег века;
- Вреднује културни и цивилизацијски утицај Азије на развој светских религија.

- **Источна Римска Империја**
(Византија, Ромеи, Константинопол, император, православље, теократија, Константин, Јустинијан I, тема, право)

- Именује основне појмове везане за Источно Римско Царство (Византија, Ромеји, Константинопол, цар, православље);
- Описује настанак Византије и значај Константина Великог за развој хришћанства и положај религије у држави;
- Објашњава владавину Јустинијана I кроз три аспекта: кодификацију права, архитектонске пројекте и обнову империје;

	<ul style="list-style-type: none"> • Описује однос између цркве и државе у Византији, уз примере теократских елемената (иконоборство, аутокефалност, симфонија); • Анализира посебности византијског уређења (систем „тема“, административна централизација, јединство световне и духовне власти); • Анализира узроке опадања Византије, укључујући унутрашње проблеме, војне претње и културне поделе са Западом. • Вреднује значај византијске цивилизације за културни и духовни развој Балкана и шире;
<ul style="list-style-type: none"> • Улога хришћанске цркве у средњем веку (Библија, догма, литургија, теократија, хијерархија, папизам, инвеститура, индулгенције, шизма, јерес) 	<ul style="list-style-type: none"> • Описује ширење хришћанства и улогу цркве као универзалне институције у средњовековној Европи; • Објашњава однос између цркве и државне власти кроз појмове теократија, инвеститура, папизам и десетак; • Анализира узроке и последице шизме између Источне и Западне цркве; • Наводи примере утицаја хришћанске вере на свакодневни живот, културу, уметност и образовање; • Вреднује улогу хришћанства у развоју европске цивилизације и европских вредности.
<ul style="list-style-type: none"> • Исламот и империје Истока (Мухамед, Куран, пет стубова ислама, сунити, шиити, џихад, шеријат, калиф, Арапи, Кордоба, Багдад, Османлијска империја) 	<ul style="list-style-type: none"> • Наводи основне принципе, учења и ритуале исламске религије; • Описује верске институције и улогу ислама у свакодневном животу људи у средњем веку; • Објашњава ширење ислама и стварање првих муслиманских држава и империја у Азији, Африци и Европи; • Разликује главне исламске верске правце (сунити и шиити) и објашњава њихов однос према државној власти; • Објашњава значај исламских културних центара и њихову улогу у науци, уметности и образовању; • Објашњава узроке успона и пада исламске цивилизације у средњем веку; • Анализира значај Османске империје за развој ислама и мултикултурални живот на Балкану и Блиском истоку; • Процењује улогу ислама у обликовању културног и политичког идентитета

<ul style="list-style-type: none"> • Феудализам и монархије у Европи (феуд, кметство, вазал, кмет, краљ, централизација/децентрализација, порези, Свето Римско Царство, Франци, Викинзи) 	<p>народа у деловима Азије, Африке и Европе.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Описује процес формирања феудалног друштвеног уређења и његову везу са хришћанством; • Разликује феудално друштвено уређење од државне управе; • Анализира феудалну хијерархију кроз односе између краља, вазала и кметова; • Објашњава значај најважнијих европских монархија и улоге њихових владара у формирању средњовековне Европе; • Објашњава значај процеса централизације и децентрализације у средњем веку; • Упоредије државу Франка са Западном Римском империјом према уређењу, територији и религији; • Објашњава утицај Викинга, Словена и Арапа на политичке и културне промене у Европи у средњем веку; • Вреднује значај феудалног поретка за развој средњовековних европских народа и идентитета.;
<ul style="list-style-type: none"> • Хуманизам и ренесанса (човечност, препород, уметност, научни доказ, експеримент, Да Винчи, Данте, Петрарка, Бокачо, Коперник) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава значај хуманизма и ренесансе као преокрета у светоназору Европљана; • Описује друштвене, економске и културне предуслове за појаву ренесансе у Италији; • Наводи кључне представнике и њихова дела у уметности, књижевности и науци; • Објашњава карактеристике хуманистичке мисли и нови поглед на човека, образовање и природу; • Анализира улогу политичке моћи, покровитељства и градске елите у развоју ренесансе; • Упоредије друштвене и културне карактеристике Европе пре и после појаве ренесансе; • Процењује добробити и изазове промена које су донели хуманизам и ренесанса;

	<ul style="list-style-type: none"> • Вреднује улогу хуманизма и ренесансе у развоју модерног друштва и научног размишљања.
<ul style="list-style-type: none"> • Реформација и противреформација (Мартин Лутер, Томас Минцер, Хенри VIII, протестантизам, англиканизам, хугеноти, индулгенције, Игнасио Лојола, јеузити, инквизиција, Гутенберг) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава узроке појаве Реформације и реакцију католичке цркве; • Идентификује кључне личности и њихову улогу у Реформацији и противреформацији; • Разликује главне протестантске правце према њиховим учењима и организацији; • Објашњава улогу државне власти у подршци или супротстављању реформаторским покретима; • Анализира утицај штампарства и нових медија у ширењу реформационих идеја; • Описује карактер и последице верских конфликта и ратова у Европи; • Упоредује Римокатоличку цркву пре и после Трентског сабора; • Процењује историјску улогу Реформације и Контрареформације у развоју верске разноликости и савремених европских друштава.
<ul style="list-style-type: none"> • Наука и нови поглед на свет (научни метод, експеримент, индукција, емпиризам, рационализам, Галилеј, Њутн, Декарт, Бекон, телескоп) 	<ul style="list-style-type: none"> • Наводи најважније научнике из периода научне револуције и повезује их са њиховим открићима; • Објашњава научни метод као нов начин размишљања и доказивања у науци; • Разликује принцип рационалног и емпиријског знања од веровања у религију; • Анализира улогу технологије (телескоп, штампарија, микроскоп) у развоју науке; • Описује значај универзитета и штампе за ширење научног знања; • Објашњава везу између ренесансе и појаве новог научног светоназора; • Вреднује улогу науке у обликовању модерног друштва.
<ul style="list-style-type: none"> • Империје у новом веку (Шпанија, Енглеска/Велика Британија, Француска, Русија, Хабсбуршка Империја, Османско Царство, колонијализам, меркантилизам, трговачке) 	<ul style="list-style-type: none"> • Наводи главне европске империјалне силе у новом веку и њихове колонијалне поседе; • Објашњава економски систем империја кроз појмове меркантилизам, трговачке компаније и колонијализам;

<p>компаније, ропство, мисионари)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава функционисање колонијалног система кроз рад, ропство, мисионарство и културну доминацију; • Анализира развој европских империја у поређењу са њиховим средњовековним претходницима; • Упоредије европске империје према њиховој војној, економској и колонијалној политици; • Анализира политичко ривалство и савезе између империја у контексту борбе за глобални утицај; • Процењује улогу империјалне експанзије у стварању модерног света и дугорочне последице по Европу и колонизовани свет.
<ul style="list-style-type: none"> • Идеје просветитељства (разум, друштвени уговор, подела власти, индивидуална права и слободе, народни суверенитет, Волтер, Лок, Русо, Монтескје, енциклопедија) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава значај разума и рационалног размишљања у светлу просветитеља; • Објашњава кључне појмове просветитељске политичке мисли: друштвени уговор, народни суверенитет, подела власти; • Објашњава значај индивидуалних права и слобода као темеља људског достојанства и правне државе; • Повезује просветитељске идеје са конкретним мислиоцима и њиховим делима; • Анализира улогу Енциклопедије као симбола просветитељског духа и приступачности знању; • Упоредије просветитељске идеје са постојећим облицима власти и друштва у XVIII веку; • Процењује историјски значај просветитељства за савремене идеје демократије, људских права и образовања.
<ul style="list-style-type: none"> • Апсолутизам и просвећени апсолутизам (неограничена власт, божанско право, централизација, Луј XIV, Просветитељство, реформе, Петар I Велики, Фридрих II Велики, Катарина II Велика, Јозеф II) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава концепт апсолутизма и основу легитимитета кроз божанско право; • Описује основне карактеристике просвећеног апсолутизма и његову везу са идејама просветитељства; • Идентификује главне просвећене апсолутисте и повезује их са конкретним реформама;

	<ul style="list-style-type: none"> • Упореджује апсолутизам и просвећени апсолутизам по начину владавине, легитимацији и односу према народу; • Анализира разлике између држава Западне и Источне Европе у процесима централизације, реформи и модернизације; • Процењује улогу просвећеног апсолутизма у припреми терена за будуће демократске идеје и револуције; • Процењује историјски значај и ограниченост реформи у оквиру просвећеног апсолутизма.
<ul style="list-style-type: none"> • Амерички рат за независност: идеје и стварање нове државе (колоније, порези, Бостонска чајанка, Континентални конгрес, Вашингтон, Деларација о независности, Џеферсон, грађанска права, устав, република) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава узроке незадовољства колонија британском влашћу (порези, политички недостатак представљања); • Идентификује кључне догађаје од почетка до краја рата за независност; • Објашњава утицај просветитељских идеја на Декларацију о независности; • Објашњава кључне вредности садржане у Уставу САД; • Упореджује америчку борбу за независност са апсолутистичким системима у Европи; • Процењује историјски значај Америчке револуције као преокрета у развоју савремених демократија.
<ul style="list-style-type: none"> • Француска револуција (сталештва, феудализам, Бастиља, Декларација о правима човека и грађанина, република, јакобинци, Робеспјер, терор, директоријум, Наполеон Бонапарта) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава узроке избијања Француске револуције; • Описује кључне догађаје у почетној фази револуције, укључујући рушење Бастиље и доношење Декларације о правима човека и грађанина; • Објашњава значај Декларације о правима човека и грађанина за развој концепата слободе, једнакости и грађанских права; • Идентификује главне фазе револуције: срушена монархија, успостављање републике, терор и директоријум; • Повезује деловање јакобинаца и Робеспјера са радикализацијом револуције; • Упореджује циљеве револуције са њеним исходом – од рушења краљевине до појаве Наполеона; • Анализира улогу насиља и политичке нестабилности током револуције; • Процењује историјски значај Француске револуције у обликовању

<ul style="list-style-type: none"> • Идеје о народу и држави у новом веку (нација, суверенитет, национализам, идентитет, етнос, либерализам, уставна монархија, парламентарна монархија, индивидуализам, слободно тржиште) 	<p>модерних идеја демократије, уставности и људских права.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Објашњава појам нације и разликује културне и грађанске елементе националног идентитета; • Објашњава значај суверенитета као темеља народне власти; • Објашњава појам национализма и његов утицај на стварање националних држава; • Разликује форме уставне и парламентарне монархије према односу према власти и грађанима; • Објашњава развој либерализма као политичке и економске идеје повезане са индивидуалним правима и слободом тржишта; • Повезује индивидуализам са променом вредности у новом веку (од колективне ка индивидуалној одговорности и слободи); • Анализира однос између економског система слободног тржишта и концепта либералне државе; • Процењује историјски значај идеја нације, слободе и уставности у обликовању савремених држава и демократија.
<p>Примери активности:</p> <p>Израда хронолошких таблица које показују:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Појаву и ширење светских религија (хронологија хиндуизма, будизма, јудаизма, хришћанства, ислама); • Кључна реформистичка кретања; <p>Израда и означавање историјских и немих карата које се приказују:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Распрострањеност религија кроз време и простор; • Средњовековне државе; • Ренесансне културне центре и прве универзитете; • Апсолутистичке монархије у Европи у XVII и XVIII веку. <p>Квиз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тема: „Кључне личности и идеје ренесансе и просветитељства и њихов допринос развоју природних и друштвених наука“. 	

Класификација и кратка презентација (групни рад или рад у пару):

- Светске религије по типу (монотеистичке/политеистичке/филозофске);
- Просветитељски мислиоци према ставу према религији и држави (антиклерикални/умерени/рационалисти);
- Облици власти према идеолошкој основи (теократија, апсолутизам, просвећени апсолутизам, република).

Истраживање и критичко размишљање:

Индивидуално истраживање на интернету на тему:

- Да ли је Мартин Лутер желео да створи нову религију или да реформише постојећу цркву?
- Како је Просветитељство променило схватања о верским слободама?

Визуелизација и креативна продукција:

Израда постера на тему:

- „Ренесанса – повратак човеку“, са визуелним приказом основних ренесанских идеја, кроз слике и цитате.

Дискусије и аргументовани ставови на теме:

- Разлике и сличности између хришћанства и ислама;
- Како је Византија успела да опстане као империја до XV века?
- Који услови су допринели да ренесанса почне и развије се управо у Западној Европи?

Компаративна анализа:

- Поређење између теократских, апсолутистичких и националних држава.

Саживљавање са прошлошћу:

- Израда измишљених дневника или писама људи који су живели у периоду ренесансе, реформације, просветитељства или доба апсолутистичких монархија (нпр. студент у Паризу 1500. године; уметник у Фиренци у време Леонарда да Винчија; дворанин у доба Луја XIV; млади просветитељ у Енглеској који шири нове идеје).

Актуелизација историје:

- Идеали Француске револуције данас: где препознајемо слободу, једнакост и братство у савременим друштвима?

Улога личности у историји:

- Анализа доприноса Леонарда да Винчија као уметника, научника и симбола ренесансног духа;
- Процена друштвеног утицаја Мартина Лутера кроз идентификовање позитивних и негативних последица његовог деловања.

Симулација:

- Ученици изводе замишљени разговор између Волтера, Луја XV и једног кардинала, расправљајући о божанском праву краљева и слободи вероисповести;
- Судски процес о јереси.

Улога климатских фактора у историји

- Вулканска ерупција на Исланду као један од узрока Француске револуције.

Такмичење за најбољи есеј на тему:

- Ренесанса – кључни фактор у развоју Европе и света;
- Може ли апсолутни владар бити просветитељ?
- Како су идеје просветитељства инспирисале амерички рат за независност?

Тема: ПОВЕЗИВАЊЕ СВЕТА КРОЗ ИСТОРИЈУ

Укупно часова: 10

Резултати учења:

Ученик/ученица ће бити способан/способна да:

1. Описује разлоге и последице миграција кроз историју.
2. Објашњава улогу размене идеја и трговине у процесу повезивања света.
3. Идентификује разлоге за појаву Великих географских открића у конкретном историјском тренутку.
4. Објашњава повезаност између техничких открића, географских открића и миграција.
5. Спроводи концепте повезивања територија и откривање територија.
6. Процењује улогу „откривања другог” у развоју различитих друштава и разлика у културним перспективама.
7. Анализира улогу колонизације и индустријске револуције као кључних догађаја у светској историји.
8. Вреднује глобализацију као доказ за улогу техничких открића у процесу повезивања света.

Ученик/ученица ће моћи да:

1. Вреднује улогу повезивања народа у свету у развоју човечанства.
2. Развија свест о важности прихватања разлика и размени идеја као позитивних вредности које је обликовала историја и глобализација.

Садржаји (и појмови):

- **Миграције и сеобе кроз историју**
(миграција, индоевропљани, велике сеобе народа, асимилација, интеграција, културни синкретизам, етничка симбиоза, варвари, Атила, последице)

Стандарди оцењивања способности ученика у следећим аспектима:

- Идентификује главне миграционе процесе у историји и повезује их са њиховим географским и временским контекстима;
- Објашњава узроке историјских миграција (клима, храна, притисци, ратови) и њихов утицај на аутохтоне заједнице;
- Анализира однос између мигрираних и аутохтоних група кроз појмове: интеграција, асимилација, етничка симбиоза и културни синкретизам;
- Објашњава историјску улогу Хуна и Атילה у Великој сеоби народа и њихов утицај на Европу;
- Упоредује друштвене и културне промене у одређеном региону пре и после масовних сеоба;
- Тумачи појам „варвари“ као културну перцепцију и објашњава како „другост“ утиче на формирање сопственог идентитета;
- Процењује дугорочни значај миграција за историјски развој и културно богатство европских и азијских народа.

- **Повезивање Евроазије у старом и средњем веку**
(Пут свиле, Пут зачина, крсташки ратови, Монголска империја, Рах Mongolica, Марко Поло, пијаца, понуда и потражња, профит, хартије од вредности)

- Наводи главне трговачке и културне путеве кроз које су били повезани европски и азијски простори (Пут свиле, Пут зачина, поморске и копнене руте);
- Објашњава порекло, разлоге и правац Крсташких похода и њихов утицај на повезивање Истока и Запада;
- Разуме значај Монголске империје и Рах Mongolica као фактора који су олакшали трговину, кретање и размену између Истока и Запада;
- Анализира улогу путника (нпр. Марко Поло) у процесу културне размене и европске перцепције Азије;
- Анализира улогу трговине у ширењу идеја, технологија, роба и култура у

	<p>Евроазији;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повезује појмове пијаца, тражња, понуда и профит са трговином у средњем веку; • Објашњава развој финансијских инструмената (нпр. хартије од вредности) и њихову улогу у олакшавању дугорочне трговине; <ul style="list-style-type: none"> • Вреднује историјски значај трговачких путева за повезивање Евроазије и развој глобализационих процеса.
<ul style="list-style-type: none"> • Велика географска открића и колонизација Новог света (Колумбо, Магелан, Америка, конквистадори, домороци, колумбијска размена, ропство, колонијализам, асимилација, евроцентрицизам) 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује главне разлоге за велика географска открића и именује кључне поморске истраживаче (Колумбо, Магелан, Дијаз); • Објашњава улогу Шпаније, Португалије, Француске и Енглеске у процесу откривања и колонизације Новог света; • Објашњава утицај географских открића на развој трговине, технологије и глобалне културне размене (Колумбова размена); • Упореджује друштвене и економске последице открића у Европи и колонизованим просторима; • Анализира економске, политичке и културне последице колонизације на домородачке народе; • Тумачи улогу техничких открића (компас, бродови, ватрено оружје) у олакшавању експанзије и доминације; • Вреднује значај великих географских открића за процес повезивања света и почетак глобализације.
<ul style="list-style-type: none"> • Индустријска револуција и технолошке иновације (индустрија, фабрика, парна машина, угаљ, локомотива, железница, телеграф, електрична енергија, ват, Тесла) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава појаву индустријске производње и описује кључне промене у начину рада, енергетским изворима и организацији рада; • Идентификује најзначајније проналазаче и технолошке иновације у првој и другој индустријској револуцији, као и њихов значај за индустријску производњу; • Анализира примену нових технологија и њихов утицај на свакодневни живот, комуникацију и мобилност; • Објашњава утицај индустријских револуција на животну средину; • Упореджује ефекте прве и друге индустријске револуције на друштва у Европи и свету;

	<ul style="list-style-type: none"> • Процењује улогу индустријске револуције у стварању европске економске и технолошке доминације у свету.
<ul style="list-style-type: none"> • Миграције у XIX и XX веку (емиграција, избеглице, дијаспора, глад, пренасељеност, прогони, расизам, ксенофобија, адаптација, шовинизам) 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује главне разлоге за миграције у XIX и XX веку (глад, рат, пренасељеност, прогони, економске могућности); • Описује контакт између аутохтоних становника и досељеника и последице тих сусрета; • Објашњава промене у демографској структури, култури, друштву и економији у регионима погођеним миграцијама; • Упоредује различите типове миграција (економске, политичке, принудне) и њихове последице по регионе; • Анализира сличности и разлике између миграција у средњем и новом веку, посебно у погледу обима, узрока и улоге државе; • Процењује улогу миграција у обликовању савремених друштава, националних идентитета, културних контаката и економског развоја.
<ul style="list-style-type: none"> • Миграција идеја, култура и стилова (културна размена, синкретизам, идеологија, уметност, религија, масовна култура, културна хибридна, мода, традиција, оригиналност) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава процесе културне размене, синкретизма и хибридности у историјском и савременом контексту; • Идентификује области друштвеног живота у којима су идеје, стилови и културе најчешће мигрирали (уметност, религија, мода, музика); • Описује карактеристике идеја и културних форми које подстичу повезивање народа и цивилизација; • Упоредује друштва отворена за културну размену са онима која одбијају спољне утицаје; • Анализира промене у уметности, свакодневном животу и друштвеним вредностима као резултат миграције идеја и стилова; • Процењује улогу миграције идеја и култура у развоју светске цивилизације и глобалној повезаности.
<ul style="list-style-type: none"> • Глобализација до дигиталне ере 	<ul style="list-style-type: none"> • Описује главне фазе и облике глобализације од XIX века до дигиталне ере

(Глобално тржиште, корпорације, сајам, пошта, радио, телефизија, дигитализација, УН, НАТО, Олимпијске игре)

(транспорт, комуникације, економија, међународне организације);

- Идентификује институције и догађаје који су допринели глобалном повезивању (сајмови, пошта, олимпијске игре, Црвени крст, УН, НАТО);
- Објашњава значај медија (радио, телевизија, дигитализација) у ширењу идеја, информација и вредности;
- Анализира повезаност између економске глобализације (глобално тржиште, корпорације) и свакодневног живота људи;
- Упоредиће претходне облике повезаности (нпр. пошта, радио) са савременом дигиталном повезаношћу (интернет, мобилне мреже);
- Процењује улогу глобализације у развоју светске међузависности, културне размене и међународне солидарности.

Примери активности:

Израда хролошких таблица које приказују:

- Миграције кроз историју (од неолита до XX века);
- Велика географска открића;
- Техничка открића од индустријске револуције до дигиталне ере.

Израда и означавање историјских и немих карата које показују:

- Трговачке путеве и миграторна кретања у старом веку;
- Локације европских колонија и руте географских открића;
- Техничка и научна открића: када, ко (паралелна карта иновација и открића).

Квиз:

- Историја производа (Одакле потиче парадајз, какао, памук, кафа, чај, компас, барут, кромпир? Ко их је пренео, када и са каквим последицама?);
- Експедиције током географских открића (вође, путеви, последице).

Класификација и кратка презентација (групни рад или рад у паровима):

- Разлози за миграцију и типови миграција;
- Поморске експедиције и њихови резултати;
- Научници и њихове техничке иновације;

- Последице географских, научних и индустријских открића на друштва.

Истраживање и критичко размишљање:

- Пројекат: „Откривање Америке пре Колумба“ – докази и теорије;
- Улога Марка Пола у европском упознавању Азије;
- Анализа: „Како се роба ширила светом? (шећер, кафа, кукуруз, свила, барут)“

Визуелизација и креативна продукција:

- Глобални трговачки путеви и културне размене: Како се свет повезао кроз историју?

Дискусије и аргументовани ставови о темама:

- Да ли глобализација почиње с Марком Полом, Колумбом, интернетом или нечем другим?
- Како је откриће Америке утицало на друштвено-економске процесе у Европи?
- Како су неевропски народи перципирали Европу у прошлости?

Компаративна анализа:

- Европске и азијске државе у периоду пре колонизације (технологија, економија, култура).

Суживот са прошлошћу:

- „Ја као вођа поморске експедиције“ – креативни задатак у којем ученици бирају дестинацију, мотив, очекивања и опасности;
- „Глас домородаца“ – писање кратког монолога из угла неевропског сведока колонизације или „открића“.

Актуелизација историје:

- Разлике у међусобној перцепцији народа некада и данас;
- Како технологија (од штампе до интернета) утиче на убрзано повезивање света?

Улога личности у историји:

- Позитивни и негативни аспекти „открића“ Америке од стране Кристофора Колумба.

Критичко историјско размишљање и решавање проблема:

- Како географски положај народа утиче на њихов историјски развој?

- Како је колонијализам утицао на религију, економију и културу?
- Који делови света су се повезали мирно, а који преко доминације и ратова?
- Који геополитички, економски и технолошки фактори су омогућили северозападној Европи да преузме доминацију у колонијалном свету?

Симулација:

- „Колумбијска размена“ – ученици играју улоге трговца, домородаца, мисионара, морепловаца и „размењују“ стварне производе, идеје и болести са Старог на Нови свет.

Такмичење за најбољи есеј на тему:

- Утицај мирољубивих контаката, за разлику од ратова, на повезивање света;
- Развој ватреног оружја или културна доминација – шта је било пресудно за колонијални успех?
- Утицај глобализације и дигитализације на индивидуални и друштвени развој.

Тема: **РАТОВИ, КОНФЛИКТИ И БОРБЕ ЗА СЛОБОДУ**

Укупно часова: 19

Резултати учења:

Ученик/ученица ће бити способан/способна да:

1. Објашњава улогу Наполеона у европској историји.
2. Упоредиће ефекте револуција и реформи на друштвене промене у Европи у XIX веку.
3. Идентификује идеолошке основе колонијализма и процес деколонизације.
4. Описује узроке, ток и последице светских ратова.
5. Објашњава значај идеологија и технологије у ратовима XX века.
6. Упоредиће карактеристике Првог светског рата, Другог светског рата и Хладног рата.
7. Разуме значај Октобарске револуције и њену улогу у развоју класне борбе.
8. Идентификује улогу нацизма и фашизма као злочинских идеологија у односу на развој човечанства.
9. Вреднује допринос мировних организација и мирних облика отпора.

10. Анализира узроке савремених војних конфликта и процењује како њихове последице утичу на савремено друштво.

Ученик/ученица ће:

1. Вреднује значај историје 20. века за разумевање претходног историјског развоја и визију будућности човечанства.
2. Изражава поштовање и развија свест о улози историјских личности које су допринеле развоју савремених друштава.

Садржаји (и појмови):

- **Наполеонски ратови и нови поредак у Европи**
(Наполеон Бонапарта, император, Наполеонов кодекс, војска, Велика армија, континентална блокада, Русија, Ватерло, Бечки конгрес, рестаураторни процеси, национализам, Велике силе)

Стандарди оцењивања способности ученика у следећим аспектима:

- Описује успон и пад Наполеона Бонапарте и кључне фазе Наполеонових ратова;
- Идентификује кључне војне и политичке догађаје током Наполеонових ратова и њихове последице;
- Објашњава значај Наполеоновог кодекса и његов утицај на европске правне системе;
- Објашњава значај Бечког конгреса у успостављању новог поретка и принципе на којима се заснивао;
- Упоредује територијалне, политичке и друштвене услове у Европи пре и после Наполеонових ратова;
- Анализира утицај Наполеонових освајања на појаву национализма и промену политичке свести у Европи;
- Процењује улогу Наполеонових ратова у трансформацији Европе и стварању савремених политичких односа.

- **Колонијализам у Америци, Африци и Азији**
(империјализам, европске колоније, трговачке компаније, Берлинска конференција, трка за Африку, експлоатација, устанци, европеизација, културна доминација, расизам)

- Објашњава процес европске експанзије у Америци, Африци и Азији кроз империјализам и колонијализам;
- Идентификује облике колонијалне власти и упоређује моделе владавине у различитим регионима;
- Анализира утицај колонијалне експлоатације на економију, културу и друштва колонизованих народа;
- Тумачи значај Берлинске конференције у контексту поделе Африке и глобалне геополитике;
- Упоредује реакције домородачког становништва на различитим

	<p>континентима (устанци, револуције, културни отпор);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Процењује идеолошки утицај расизма, евроцентризма и културне доминације у оправдању колонијализма; • Процењује улогу колонијализма у стварању савремених државних граница, идентитета и конфликта.
<ul style="list-style-type: none"> • Револуције и ратови у XIX веку (национализам, суверенитет, слобода, нација, Симон Боливар, Пролеће народа, грађански рат у САД, уједињење Италије, уједињење Немачке, Гарибалди, Бизмарк) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава концепт нације и национализма као покретачких снага револуција и уједињења у XIX веку; • Идентификује кључне револуционарне покрете и личности у Европи, Латинској Америци и САД (Боливар, Пролеће народа, Гарибалди, Бизмарк, Линколн); • Анализира узрочно-последичну везу између ропства, државног суверенитета и националног идентитета у Грађанском рату у САД; • Анализира утицај национализма на процесе уједињења Италије и Немачке; • Тумачи значај ратова за независност у Латинској Америци као антиколонијалних и националноослободилачких покрета; • Упоредује револуције – „Пролеће народа” са покретима за национално уједињење у погледу циљева, резултата и друштвеног контекста; • Процењује значај XIX века у обликовању модерних држава, нација и политичких граница у Европи и Америци.
<ul style="list-style-type: none"> • Национално-ослободилачки покрети на Балкану у XIX веку (Османско царство, милет систем, зимије, Филики етерија, аутономија, национално питање, Грчка, Први и Други српски устанак, Априлски устанак, Руско-турски рат (1877–1878), Берлински конгрес (1878), Источна криза, албански национално-ослободилачки покрет) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава контекст Османског царства и његову организацију кроз милет-систем и статус зимија; • Идентификује кључне ослободилачке покрете (Грчка, Србија, Бугарска, Албанија) и њихове историјске фазе: устанак, аутономија, независност; • Објашњава развој албанског националноослободилачког покрета, његове циљеве, носиоце и место у балканским националним покретима XIX века; • Анализира појам националног питања у контексту османске власти и борбе за самоуправу и националну државу; • Упоредује облике и степене аутономије које су различити балкански народи добили и њихову еволуцију ка независности.

	<ul style="list-style-type: none"> • Тумачи утицај Великих сила на развој националних покрета и исходе Берлинског конгреса; • Анализира узроке и последице Априлског устанка и Руско-турског рата у трансформацији балканског поретка; • Процењује значај националноослободилачких покрета у стварању савремених националних држава на Балкану.
<ul style="list-style-type: none"> • Први светски рат (Антанта, Централне силе, Франц Фердинанд, Гаврило Принцип, фронт, дипломатија, Париска мировна конференција, границе, територије, међународни систем) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава историјске околности, узроке и поводе избијања Првог светског рата; • Описује карактеристике два главна савеза – Централних сила и Антанте; • Наводи главне политичке и војне вође зарађених страна; • Описује главне војне операције и кључне битке у Европи, Африци, Азији и на Блиском истоку, на копну, мору и у ваздуху; • Објашњава значај технолошких достигнућа за развој и примену новог оружја у рату; • Разуме ток и последице Првог светског рата; • Објашњава распад великих империја након Првог светског рата; • Објашњава улогу дипломатије у формирању послератног поретка и промени политичке карте Европе и света; • Препознаје значај Првог светског рата као границу између два историјска периода – краја „дужег XIX века“ и почетка модерне епохе; • Анализира последице одлука донетих на Париској мировној конференцији у контексту узрока Другог светског рата; • Вреднује Први светски рат као први глобални оружани сукоб у историји човечанства чије се последице и данас осећају.
<ul style="list-style-type: none"> • Руска револуција и комунизам (Фебруарска и Октобарска револуција, Николај II Романов, бољшевици, монархисти, грађански рат, совјети, Лењин, Стаљин, комунизам, СССР) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава појмове царизам, комунизам, бољшевици и монархисти у контексту Руске револуције; • Наводи узроке кризе у Русији пре револуције и објашњава утицај учешћа Русије у Првом светском рату; • Описује догађаје и ток Фебруарске и Октобарске револуције; • Идентификује кључне политичке личности повезане са револуцијама и

	<p>новом влашћу (Николај II, Лењин, Стаљин);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Објашњава ток грађанског рата у Русији и сукоб између бољшевика и монархиста; • Описује процес формирања СССР-а и успостављања социјалистичког поретка; <ul style="list-style-type: none"> • Анализира последице револуција и комунизма на Европу и свет у XX веку; • Процењује Октобарску револуцију као прекретницу у историји, са успостављањем прве социјалистичке државе у XX веку.
<ul style="list-style-type: none"> • Свет између два светска рата (Нова политичка карта, Лига народа, мандати, грађански ратови, фашизам, нацизам, дипломатија, војне, политичке и економске кризе, популарна култура) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава послератне историјске околности и успостављање Версајског система; • Разуме улогу Лиге народа, њене циљеве, организациону структуру и начин функционисања; • Објашњава узроке економске кризе у САД, мере за њено превазилажење и последице на светску економију; • Анализира узроке појаве фашизма и нацизма, њихову идеолошку основу и карактеристике; • Упоредиће фашизам и нацизам по карактеристикама као што су симболи, долазак на власт, пропаганда, ревизионизам, ратни интереси и територијалне аспирације; • Објашњава политичко деловање међународне дипломатије и покушаје очувања Версајског мировног уговора; • Разуме ставове и политике ваневропских сила (САД, Јапан) у вези са међувојним светским поретком; • Процењује културну и политичку динамику међуратног периода као прекретницу између два светска рата.
<ul style="list-style-type: none"> • Други светски рат (Хитлер, Мусолини, Пољска, Европа, свет, фронтови, блицкриг, холокауст, Черчил, Рузвелт, конференције, атомска бомба, последице) 	<ul style="list-style-type: none"> • Наводи узроке и околности почетка Другог светског рата, као и планове зараћених страна у конфликту; • Наводи политичке и војне вође две коалиције; • Описује војне планове, борбене активности и коришћено оружје на фронтовима у Европи, Африци, Азији и на Пацифику, на копну, у ваздуху и

	<p>на мору;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Идентификује пресудне битке, даљи ток и крај рата. <ul style="list-style-type: none"> • Објашњава ратне злочине, злочине против мира и злочине против човечности; • Објашњава Холокауст као систематски геноцид, препознаје жртве (Јевреји, Роми, Словени и други) и анализира последице за човечанство; • Описује дипломатске активности и конференције током Другог светског рата; • Анализира узроке победе Антихитлеровске коалиције над силама Осовине; • Анализира одлуку САД о употреби атомских бомби за окончање рата са Јапаном на Пацифику; • Објашњава последице Другог светског рата на светском нивоу; • Процењује Други светски рат као највећи војни сукоб и централни догађај у светској историји.
<ul style="list-style-type: none"> • Хладни рат (Јалта, Потсдам, САД, СССР, блокови, идеологије, конфликт, Кореа, Куба, Вијетнам, свемир, популарна култура) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава историјске околности и конференције (Јалта и Потсдам) које су обликовале нови политички поредак након Другог светског рата; • Анализира узроке почетка Хладног рата, блоковску поделу света и формирање војних савеза (НАТО и Варшавски пакт); • Упоредује комунизам и капитализам као супротстављене идеологије, посебно у погледу економије, људских права, политичког уређења и технолошке конкуренције; • Анализира улогу трке у наоружању и освајању космоса као симбола идеолошке и технолошке конфронтације Истока и Запада; • Објашњава кључне кризе и ратове у оквиру Хладног рата (Кореја, Каба, Вијетнам, Берлин, Авганистан) и напоре на дипломатско смиривање (детант, мировни споразуми); • Објашњава значај УН и других међународних организација (ЕУ, ОЕБС, Арапска лига, Афричка унија) за очување мира и стабилности у савременом свету; • Аргументује Хладни рат као кључни период друге половине XX века са дугорочним последицама по међународне односе, културу и глобални

	<p>поредак.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Декolonизација у борби за независност у 20. веку (антиколонијални покрети, побуне, устанци, револуције, Гана, Индија, Израел, Палестина, М. Ганди, Ј. Арафат, Н. Мандела) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава историјске околности које су довеле до процеса деколонизације у Африци, Азији, Блиском Истоку и другим регионима; • Анализира различите облике деколонизације: оружане устанке, мирне покрете, дипломатске преговоре и међународне интервенције; • Наводи најзначајније случајеве деколонизације и вође које су предводиле процес у појединим регионима; • Упореди карактеристике процеса деколонизације у различитим деловима света и њихове резултате; • Објашњава улогу УН и других међународних фактора у подршци процесима деколонизације; • Анализира појаву неоколонијализма и нове облике зависности између бивших колонија и колонизатора; • Процењује деколонизацију као глобални историјски процес остварења права на слободу, независност и самоопредељење.
<ul style="list-style-type: none"> • Грађанска права и мирни облици отпора (демократија, људска и грађанска права, индивидуална и колективна права, референдум, народни правобранилац, пацифизам, еколошки покрети, право гласања, бојкот, штрајк) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава узроке појаве мирних форми отпора и иницијативе за заштиту људских и грађанских права; • Идентификује иницијативе за борбу за грађанска права након Другог светског рата; • Упореди различите облике отпора, њихове узроке и начине деловања у различитим политичким системима; • Објашњава разлику између правне регулативе и њене практичне примене у различитим друштвима; • Анализира улогу државе и демократских институција у заштити или угрожавању грађанских права; • Анализира разлике у вредносним системима и правном оквиру за грађанска права у различитим цивилизацијама; • Процењује људска и грађанска права као основу слободе и демократије у савременим друштвима.
<ul style="list-style-type: none"> • Пад комунизма и нове демократије у Европи 	<ul style="list-style-type: none"> • Описује историјски контекст који је довео до пада комунизма у Источној и

<p>(Источни блок, перестројка, гласност, М. Горбачов, Р. Реган, 1989, распад, транзиција, демократизација, плурализам)</p>	<p>Централној Европи;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Препознаје кључне политичке лидере повезане са падом комунизма и њихову улогу у трансформацији друштава; • Објашњава стање у СССР-у и тумачи покушаје реформи (перестројка, гласност) и њихове последице; • Анализира утицај западне културе и политика САД на процес пада комунизма; • Упоредије политичке и економске услове у државама пре и после пада комунизма; • Процењује узроке пада комунизма повезане са економским проблемима, политичком нефлексибилношћу и идеолошком неефикасношћу; • Вреднује историјски значај пада комунизма као прекретницукраја XX века која је довела до формирања новог геополитичког поретка.
<ul style="list-style-type: none"> • Саврмени конфликти и потрага за мир (Конвенционални, асиметрични, хибридни и сајбер конфликти, Балкан, Блиски исток, Африка, Украјина, међународни споразуми, избеглице, мигранти, тероризам, међународни судови, међународно право) 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује савремене конфликти у свету, укључујући територије, зараћене стране и типове конфликта; • Објашњава кључне појмове везане за савремене конфликти као што су конвенционални, асиметрични, хибридни и сајбер ратови, тероризам, сепаратизам, пацифизам и међународно право; • Анализира узроке настанка криза и њихов прераст у војне сукобе; • Упоредије савремене конфликти са конфликтима из периода Хладног рата у погледу узрока, метода вођења и последица; • Тумачи последице савремених конфликта по становништво, са посебним освртом на миграције, расељавање, избеглице и етничко чишћење; • Објашњава значај принципа владавине права, правде, силе и политике у савременим међународним односима; • Процењује значај међународних институција (УН, међународни судови, конференције, преговори) у настојањима за мирно решавање савремених конфликта.
<p>Примери активности: Израда хронолошких таблица које приказују:</p>	

- Кључне догађаје и фазе Првог светског рата;
- Појаве тоталитарних режима и ток Другог светског рата;
- Подељеност блокова, војне конфликте и кризе током Хладног рата;
- Општи преглед значајних догађаја у XX веку.

Израда и означавање историјских и немих карата које представљају:

- Фронтове и битке у Првом светском рату;
- Фронтове и битке у Другом светском рату;
- Европу током Хладног рата (војне конфликте и кризе) и пад комунизма;
- Деколонизацију: бивше колоније и новоосноване државе.

Квиз:

- Кључне војне операције и битке из Првог и Другог светског рата и послератног периода (географска локација, војни стратези и генерали, типови оружја, војне тактике, непосредне последице и дугорочан значај битака);
- Деколонизација Африке и Азије у XX веку (колонијалне силе, покрети за независност, водеће личности и први председници, облици и примери неоколонијализма).

Класификација и кратка презентација (групни рад или рад у паровима):

- Главни ратови и конфликти за слободу од XVIII до XX века;
- Видови отпора и борбе за слободу (насилни и ненасилни отпори);

Истраживање и критичко размишљање:

- Како су битке код Ватерлоа, Гетисбурга и Нормандије промениле политичку историју Европе и САД?
- Како су железница, тенкови и радар променили стратегију војних конфликта у XX веку?
- Каква је била улога војних конфликта у изградњи нација? (уједињење Италије и Немачке, грађански рат у САД)
- Војна медицина и хуманитарне иницијативе (од Флоренс Најтингел до Црвеног крста — медицина у рату).

Визуелизација и креативна продукција:

- Израда постера: „ Кључне битке и конфликти који су довели до слободе народа “.

Дискусије и аргументовани ставови о темама:

- Националне револуције у XIX веку – борбе за слободу или за стварање нових хегемонија?
- Сличности и разлике између Првог и Другог светског рата и Хладног рата;

- Разлике и сличности између фашизма и нацизма;
- Фактори који су допринели поразу Немачке у оба светска рата;
- Зашто је СССР победио у Другом светском рату, а изгубио Хладни рат?

Компаративна анализа на :

- Комунизам и капитализам – принцип једнакости и конкуренције у државним уређењима.

Суживот са прошлошћу:

- „Ја као војник у Првом светском рату“;
- „Ја као становник Хирошима (6. август 1945.)“;
- „Ја као активиста за људска права у периоду Хладног рата и деколонизације“.

Актуелизација историје:

- Поређење узрока избијања савремених конфликта са конфликтима који су се одвијали током XX века;
- Постоје ли савремени облици ауторитаризма и како се разликују од ауторитарних режима током XX века (на пример, фашизам, комунизам)?

Улога личности у историји:

- Наполеон Бонапарта: револуционар или деспот?
- Ото фон Бизмарк: ујединитељ Немачке или архитекта будућих конфликта?
- Роза Луксембург – револуционарка са визијом или идеалисткиња без стратегије?
- Џон Ф. Кенеди – симбол наде или пропуштена прилика?

Критичко историјско размишљање и решавање проблема:

- Како су Први и Други светски рат утицали на процес деколонизације?
- Који фактори су омогућили да нацизам за кратко време мобилише немачко становништво на извршење злочина против човечности?
- Да ли холокауст указује на то да технолошки напредак човечанства у XX веку није био праћен етичким развојем?

Симулација:

- На Генералној скупштини УН током Хладног рата (нпр. Кубанска криза 1962): ученици играју улоге делегата САД, СССР -а, Кубе, Велике Британије, Кине, Француске и других, који заседају с циљем избегавања нуклеарног сукоба и проналажења

дипломатског решења кризе.

Такмичење за најбољи есеј на следеће теме:

- Божћно помирење 1914. године - искра наде за хуманији и праведнији свет;
- Политичко деловање Махатма Гандија - победа над силом без употребе силе;
- Холокаустот - вечно упозорење човечанству.

Тема: **ИСТОРИЈА И САВРЕМЕНИ СВЕТ**

Укупно часова: 12

Резултати учења:

Ученик/ученица ће бити способан/способна да:

1. Разуме утицај медија, уметности и дигитализације на начин перципирања и проучавања прошлости.
2. Описује главне карактеристике поп-културе у савременим друштвима.
3. Објашњава друштвену улогу филма, музике и поп-културе у савременом свету.
4. Објашњава значај историјских јавних дебата за савремена друштва.
5. Упореджује друштвену улогу жена у прошлости и данас.
6. Анализира разлике између младих и одраслих у односу на друштвене вредности у прошлости и данас.
7. Разуме начин историјског памћења у савременој дигиталној ери.
8. Анализира значај историјског знања за разумевање савремених глобалних изазова и за визију будућности.
9. Вреднује значај историје за друштвени развој и изградњу идентитета у прошлости и данас.
10. Пројављује критички приступ према историјским информацијама у традиционалним и дигиталним медијима.

Ученик/ученица ће моћи да:

1. Вреднује значај историјског памћења за изградњу колективног идентитета у савременом друштву.
2. Процењује улогу историје у разумевању и решавању савремених друштвених изазова.

Садржаји (и појмови):

Стандарди оцењивања способности ученика у следећим аспектима:

<ul style="list-style-type: none"> • Историја и медији (медији, новине, друштвене мреже, медијска писменост, пристрасност, манипулација, лажне вести, пропаганда, колективна свест, „замишљене заједнице“) 	<ul style="list-style-type: none"> • Разликује традиционалне и нове медије и објашњава њихову улогу у преносу и ширењу историјских информација; • Објашњава медијске механизме обликовања историјског знања и утицај пристрасности и манипулације; • Идентификује примере пропаганде и лажних вести везаних за историју и објашњава њихове последице на јавну перцепцију прошлости; • Анализира начин на који медији учествују у стварању колективне свести и историјских наратива; • Тумачи улогу медија у конструисању „замишљених заједница“ и националних идентитета; • Упоредњује различите начине приказивања историје у медијима и академској историји; • Вреднује значај медијске писмености за критичко разумевање историје и препознавање манипулација.
<ul style="list-style-type: none"> • Историја у филму, музици и поп-култури (популарна култура, историјски филм, документарни филм, фикција и реалност, драматизација, алтернативна историја, музичка порука, стрип, ТВ серија, видео игра, графити, протест/марш, уметничка инсталација) 	<ul style="list-style-type: none"> • Разликује форме кроз које се историја представља у популарној култури; • Објашњава значај драматизације и фикције у представљању историјских догађаја; • Идентификује примере историјских појава и личности приказаних у популарној култури и повезује их са изворном историјском основом; • Анализира тачност и приступ историји у различитим медијским производима (филм, стрип, игра); • Процењује утицај популарне културе на перцепцију историје код младих и шире јавности; • Вреднује улогу уметничких и медијских форми у афирмацији историје као дела културног идентитета.
<ul style="list-style-type: none"> • Жене у историји и савременом свету (неједнакост, борба за права, право гласа, образовање, економска независност, политичко учешће, Клеопатра, Роза Луксембург, Марија Кири, Симон де Бовоар, Мајка Тереза) 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује главне облике неједнакости са којима су се жене суочавале током историје; • Описује развој борбе за право гласа жена у различитим историјским контекстима; • Објашњава значај борбе за права у унапређењу друштвеног статуса

	<p>жена;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Објашњава значај образовања у процесу еманципације жена; • Анализира повезаност између економске независности жена и њиховог учешћа у јавном животу; • Објашњава политичко учешће жена као фактора у борби за равноправност и права; • Препознаје истакнуте историјске примере жена које су утицале на друштвене промене; • Анализира допринос појединих личности у унапређењу политичког, научног и културног учешћа жена; • Упоредиће друштвене улоге и статус жена у различитим историјским периодима и културама; • Вреднује улогу жена у историјском развоју друштава и њихов утицај на савремени свет.
<ul style="list-style-type: none"> • Историја и млади (младалачки покрети, протест, отпор, иницијатива, образовање, дечји рад, забава и слободно време, графити, хип-хоп, Хитлерова омладина у поређењу са хипи покретом) 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује историјске улоге младих у друштвима (учешће, отпор, индоктринација); • Објашњава значај омладинских иницијатива и покрета у историјским контекстима; • Описује услове и последице укључивања деце у рад или идеолошке структуре; • Анализира развој омладинске културе и њене облике изражавања кроз историју; • Упоредиће различите облике ангажмана младих: политичка манипулација у односу на критичку контракултуру; • Вреднује улогу младих у историјским променама и њихов утицај на савремено друштво.
<ul style="list-style-type: none"> • Историја и јавне дебате (споменици, празници, уџбеници, хероји, политизација, ревизионизам, контроверзе, интерпретација, симболика, дебата) 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује главне облике кроз које историја постаје део јавне сфере; • Објашњава значај симбола и ритуала у формирању колективног сећања; • Препознаје разлоге за појаву контроверзи везаних за интерпретацију историјских догађаја или личности. • Анализира улогу политике у обликовању историје и њену употребу у

	<p>јавном простору;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Упоређује различите интерпретације истог историјског догађаја или личности у уџбеницима, медијима и јавним дебатама; • Вреднује значај критичке дебате о историји у демократском друштву.
<ul style="list-style-type: none"> • Историјско памћење у дигиталној ери (дигитализација, онлајн архиви, виртуелни музеји, фотографије, 3D реконструкција, вештачка интелигенција (AI), виртуелна реалност (VR), аугментирана реалност (AR), друштвене мреже, дигитална трајност) 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава значај дигитализације за очување и ширење историјске меморије; • Идентификује начине коришћења дигиталних алата за презентацију и тумачење историје; • Описује основне разлике између традиционалног и дигиталног историјског искуства; • Анализира утицај нових технологија на начин на који се доживљава и тумачи историја; • Процењује вредност и ризике коришћења вештачке интелигенције у истраживању и представљању историје; • Процењује утицај дигиталних медија на начин на који млади уче, деле и разумеју историју.
<ul style="list-style-type: none"> • Историја и идентитет (породица, порекло, традиција, колективно сећање, културни идентитет, верски идентитет, патриотизам, другост, стереотипи, толеранција) 	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификује основне елементе који обликују лични и колективни идентитет; • Објашњава значај колективног сећања у формирању идентитета заједнице; • Препознаје начине на које историја утиче на развој патриотских осећања и припадности; • Анализира однос између идентитета и перцепције „другог“ кроз историју; • Процењује значај разумевања и прихватања културних и историјских разлика у стварању заједничког идентитета.
<ul style="list-style-type: none"> • Историја и будућност (поука, одговорност, историјска перспектива, предвиђање, визија, научна фантастика, историјска алузија, анахронизам, 	<ul style="list-style-type: none"> • Објашњава значај историјских поука и њихову улогу у доношењу одлука за будућност; • Објашњава улогу визије и предвиђања у историјском размишљању; • Разликује чињенице, алузије и симболе при интерпретацији прошлости и њеног утицаја на садашњост и будућност;

мултиперспективност, утопија и дистопија)

- Анализира опасности од анахронизма при процени прошлости и пројектовању будућности;
- Упореди историјски реализам са имагинарним сценаријима као што су утопија и дистопија;
- Анализира значај мултиперспективности за развијање одговорног односа према будућности;
- Вреднује улогу историје у развоју критичког и визионарског размишљања код младих.

Примери активности:

Израда хронолошких таблица које показују:

- Развој масовних медија од новина до дигиталних платформи;
- Важне догађаје у историји борбе за женска права;
- Историјске преокрете који су променили младалачки активизам.

Израда и означавање историјских и немих карата које приказују:

- Географско ширење социјалних и политичких покрета иницираних од младих;
- Порекло и ширење идеја повезаних са националним идентитетима.

Квиз:

- Историја у филму, серијама и музици (аутори, теме, поруке);
- Кључни датуми, догађаји и личности из историје права жена и младалачких покрета.

Истраживање и критичко размишљање:

Индивидуално истраживање на интернету о:

- Манипулацији историјом кроз медије: примери из XX и XXI века;
- Историји у филму: анализа једног историјског филма или серије.

Дискусије и аргументовани ставови о темама:

- Да ли медији обликују нашу перцепцију прошлости?
- Може ли филм бити веродостојан историјски извор?
- Како млади могу утицати на очување историјског памћења?

Компаративна анализа:

- Историјске чињенице насупрот историјској фикцији;
- Историја у уџбеницима насупрот историји у медијима;

Суживот са прошлошћу:

- Слободно време, игре и забава младих у прошлости;
- „Старе фотографије причају...“

Актуелизација историје:

- „Историјска личност у неочекиваном контексту“ (ученици бирају историјску личност, нпр. Александар III Македонски, Цезар, Марко Поло, Махатма Ганди, Клара Цеткин, Јосиф Стаљин, а затим замишљају како би та личност деловала у XXI. веку као инфлуенсер, блогер, вођа омладинског покрета, дизајнер историјских видео-игара, креатор подкаста о историјским темама итд.)

Улога личности у историји:

- Утицај Симон де Бовоар у борби за женска права;
- Леонардо да Винчи као симбол и спој историје и будућности;
- Че Гевара – историјска личност или поп-културна икона.

Критичко историјско размишљање и решавање проблема:

- Како препознати манипулацију историјом у медијима?
- Да ли мултиперспективни приступ релативизује историју као науку?
- Које вредности треба сачувати из историје у свету који се мења?

Такмичење за најбољи есеј на тему:

- Како ће употреба вештачке интелигенције утицати на перцепцију стварности и проучавање прошлости у будућности?
- Да ли историја може бити написана на Твитеру (X)?
- Шта ће се памтити из нашег времена? Историја из перспективе будућности.

ИНКЛУЗИВНОСТ, РОДНА РАВНОПРАВНОСТ/СЕНЗИТИВНОСТ И ИНТЕРКУЛТУРНОСТ

Наставници у гимназијском образовању подстичу инклузивност обезбеђујући активно укључивање свих ученика у наставне активности. Они адекватно прилагођавају методе рада како би одговарале различитим когнитивним и емоционалним потребама ученика, користећи приступе индивидуализације, диференцијације, тимског рада и подршке вршњака. При раду с ученицима са инвалидитетом, наставници примењују индивидуалне образовне планове који укључују прилагођене резултате учења и стандарде оцењивања, уз обезбеђивање додатне подршке образовних асистената, медијатора, тотор-волонтера и професионалаца из ресурсних центара.

Редовно праћење напретка ученика, посебно оних из рањивих група, од кључног је значаја. Наставници правовремено препознају евентуалне потешкоће и пружају смернице за њихово превазилажење, стварајући подржавајућу средину за остварење резултата учења. Овај приступ не само да подстиче академска постигнућа, већ и гради самопоуздање ученика и њихов осећај припадности.

При промовисању родне равноправности, наставници воде рачуна да се не подстичу стереотипне родне улоге приликом организовања активности. При формирању радних група или додељивању задатака, обезбеђују равнотежу између дечака и девојчица, а приликом коришћења примера, текстова и илустрација подржавају родну сензитивност и подстичу ученике да превазиђу родне стереотипе. Наставни процес је осмишљен тако да родна равноправност и етничка/културна сензитивност буду природни део свих активности, посебно кроз коришћење материјала и садржаја који промовишу интеркултуралност и међуетничку интеграцију, где год је то могуће.

Наставници уводе ученике у различите културне перспективе кроз активности које подстичу поштовање различитости у свим ситуацијама. Ово омогућава ученицима развој свести о интеркултуралном разумевању и сарадњи, што је основа за стварање и развој кохезивног, хармоничног друштва.

ОЦЕЊИВАЊЕ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Да би омогућио ученицима да остваре очекиване стандарде оцењивања, наставник континуирано прати активности ученика током наставе и учења, прикупљајући податке о напретку сваког ученика. За учешће у активностима, ученици добијају повратну информацију која указује на ниво успешности у извршењу задатка/активности и даје смернице за унапређење (формативно оцењивање). У ту сврху, наставник прати и оцењује:

- усмене одговоре на питања постављена од стране наставника или вршњака,
- истраживачке активности прикупљања података,
- практичну изведбу експеримената,
- израде (илустрације, презентације, постере и сл.),
- допринос раду у малим групама,
- домаће задатке,
- одговоре на квизове и друге активности које су део наставног процеса.

Након завршетка сваке теме, ученик добија бројчану сумативну оцену за остварене стандарде оцењивања. Сумативна оцена се израчунава као комбинација резултата са теста знања и оцене напретка утврђене кроз различите технике формативног оцењивања. Током и на крају школске године, ученик добија бројчане оцене.

Почетак имплементације наставног програма	Школска 2025/2026. година
Институција / носилац програма	Биро за развој образовања
Сагласно члану 22, став 1 Закона о средњем образовању („Службени гласник Републике Македоније“, бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08, 92/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 42/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14, 116/14, 135/14, 10/15, 98/15, 145/15, 30/16, 127/16 и 67/17, 64/2018 и „Службени гласник Републике Северне Македоније“ бр. 229/2020 и 78/25), министарка за образовања и науку доноси наставни програм из предмета <i>Историја</i> за I (прву) годину гимназијског образовања.	<p>бр. _____ _____ година</p> <p style="text-align: right;">Министарка образовања и науке, проф. др Весна Јаневска</p> <p style="text-align: right;">_____</p>